

ELS PITXOT, GENT DE TRAMUNTANA

=====

No crec que sigui cap disbarat afirmar que hi ha països que tenen un do especial per atraure a la gent ~~que hi va a raure~~ forastera que hi va a raure. Si aquesta gent hi perllonga una mica el seu sojorn, s'hi va trobant bé i, a mesura que va passant el temps, cada vegada els reca més d'anar-se'n, fins que arriba un moment en el qual ja prenen el determini de no moure-se'n. D'aquesta manera es van integrant a la vida del país i acaben fent-se'n i essent-ne, com si hi haguessin nascut, per bé que ja hi va neixent tota la ~~seua~~ seva descendència. És molt possible que Catalunya sigui un d'aquests països i que, dins de les comarques que la configuren, l'Alt Empordà sigui una de les més caracteritzades. Conec bastants casos, que gairebé són a l'abast de tothom, de gent que per molta diversitat de raons han vingut a sojornar entre nosaltres i després, no sé pas en virtut de quin misteri, no se n'han sabut moure mai més. Han restat aquí, han conviscut, han lluitat, han gaudit, han patit, han rigut, han plorat juntament amb nosaltres, els seus morts reposen al costat dels nostres i han acabat per ser tan catalans i tan empordanesos com nosaltres, per molt que pugui pensar o dir el senyoret Alejandro Rojas Marcos.

A fi i efecte d'il·lustrar una mica aquestes afirmacions, vaig a permetre'm exposar un d'aquests casos, per bé que no es tracta d'un cas qualsevol. Es tracta d'una família que arribà un dia a casa nostra, s'hi anà desenvolupant amb el conreu d'unes aspiracions i uns neguits nobilíssims i gairebé tots ells, en camps diferents, han donat glòria a la cultura de la nostra terra.

La badia que s'obre davant de la pintoresca i bella vila de Cadaqués queda limitada, en certa manera, per la seva banda meridional, per la península paradisiàca d'Es Sortell, vorejada de penyals i raconades sorrenques i poblada d'arbres majestuosos de la família del pi, que es troba entre la platja d'Es Llané i la platja de Sa Conca. Dins de la península s'alça un bell edifici en dues ales que formen un angle recte. En una de les ales hi té habitatge i estudi l'artista pintor Ramon Pichot, que juntament amb la seva esposa i la seva fillada s'hi aplega sovint, tot alternant les seves estades barcelonines a un altre casal i un altre estudi que té a dalt de tot d'un turó que hi ha darrera del barri de Pedralbes. A l'altra ala hi habita, el seu germà Antoni, també pintor famós, juntament amb la seva família, que és el que es manté més arrelat a Cadaqués, ja que no li agrada moure-se'n més que quan és estrictament precis i necessari. Aquests dos germans són avui els representants d'una família que, en

una generació anterior immediatament, va assolir per les seves dots intel·lectuals i artístiques, així com pel conreu apassionat que en varen fer, una anomenada que ha tingut la seva importància i transcendència.

Josep Palau i Fabre, en el seu llibre titulat "Picasso i els seus amics catalans", ^{dedica} ~~escriu~~ un capítol breu a aquesta família i diu que el nom de Pitxot, segons el poeta J.V. Foix, és d'origen provençal, ja que en aquesta llengua significa "petit", cas ben paradoxal, ja que els Pitxot, per regla general, han estat i són gairebé tots molt ben plantats i d'una bona alçada. Per la meua part, modestament, jo m'inclinaria a pensar més aviat en la possibilitat d'un origen gitano. Tothom sap, més o menys, que els gitans tenen tirada a posar-se motius entre ells. Però, més aviat, són una mena de ^{o renom} motius que tenen un cert caire escatològic i, segons la durada que pugui tenir l'aplicació del motiu que sigui, moltes vegades arriben a quedar com a noms fixos, com és regla general de l'onomàstica amb el curs del temps. Com ja tinc explicat en un llibre que vaig escriure entorn dels gitans, durant la meua infantesa, per raons de veïnatge, ja que a casa meua ens estàvem al carrer de La Jonquera, vaig tenir contactes amb vaillets gitans del barri del Garrigal. Recordo que n'hi havia un que li deien "El Cojón", un renom que ara, que ja va camí de la seixantena, no sé pas si haurà aconseguit treure's del damunt, mal-

grat haver-se convertit en un pare de família respectable i molt possiblement carregat de néts. N'hi havia un altre que li deien "El Cigala". I altres motius per l'estil. Això pot fer pensar que, en una època indeterminada, no hi hagués pogut haver un gitano al qual se li hagués posat per motiu "El Pixot" i que aquest motiu s'hagués anat perllongant i transmetent al llarg de generacions i hagués arribat als temps actuals com un cognom plenament fixat. Seria difícil, està clar, enfilem-se per l'arbre genealògic d'una família fins a trobar l'entroncament revelador d'una manera definitiva. Pel moment, tot allò que hom pugui dir no pot passar de la pura suposició. Però hi ha tota una sèrie de trets en la família del Pitxot, força indicatius, tals com la fesomia de molts dels seus membres, la pigmentació de la pell, l'elegància natural de les seves actituds i dels seus moviments, el seu sentit artístic tan especialíssim i refinat i la mena d'esperit de clan que hom observa entre ells, que inciten d'una manera irresistible a pensar en aquesta possibilitat. I per acabar-ho d'adobar, tenim el cas de la cantant famosíssima Maria Gay - nada Maria Pitxot - que va assolir els seus triomfs artístics més apoteòsics amb la interpretació de la gitana de l'òpera "Carmen" de Bizet. Cas de ser autèntic aquest origen gitano, cosa que hom no pot pas assegurar, es tractaria d'un cas d'integració meravellosa, que ja podríem estar contents

si poguessin assolir-la els gitanos actuals encara marginats.

Bé. Diu Josep Palau i Fabre en el seu llibre ja esmentat que la família Pitxot havia residit al número 21 del barceloníssim carrer de Montcada. Aquí és on trobem els avis d'en Ramon i de l'Antoni. L'avi es deia Ramon Pitxot i l'àvia Antònia Gironès. Varen tenir set fills: En Josep (Pepito), en Ramon (Ramonet), la Maria, l'Antoni - que va morir molt jovenet -, la Mercè (Mercedes), en Lluís i en Ricard, que va ser el pare d'en Ramon i l'Antoni.

Donya Antònia anava a Cadaqués de tant en tant, a veure uns parents que hi tenia. Un dia va veure la península d'Es Sortell, on ara s'alça la casa de la família, i li va agradar tant, que la va comprar. Llavors no costava pas gaire. Després, amb gastets que s'anava estalviant, ara un vestit, ara un capell i altres foteses, va anar aixecant la casa. I un dia va anar-hi amb el seu home, que no en sabia res de tot allò que la seva dona es portava entre mans i es va endur la gran sorpresa, ja que la casa era una preciositat. I consti que allò era la primera casa, que després es va ~~anar~~ anar eixamplant i engrandint.

.- En Josep, el més gran dels set germans, en Pepito - em diu l'Anna Maria Dalí - el meu pare ja el coneixia de quan tots dos feien el batxillerat. Els Pitxot varen anar a estar-se a Figueres i llavors el meu pare, quan va fer oposicions a notaries, hauria

pogut triar la plaça que li hagués semblat, però va triar Figueres pel sol fet que allí hi havia la família Pitxot. De manera que, si nosaltres hem viscut a Figueres i estem a Cadaqués, és degut a ells.

A Figueres els Pitxot tenien una casa al Carreró de la Barceloneta, un carreró sense sortida, que dona al carrer de la Barceloneta. Era una casa preciosa. La casa d'uns artistes autèntics. En Pepito tenia una passió gran per tot allò relacionat amb l'agricultura. A la part de darrera de la casa hi tenia un jardí meravellós, que semblava un paradís per l'exuberància i la varietat de flors i plantes que hi creixien. A la carretera de Roses hi tenia un planter de roses que era una meravella gloriosa. Estic pensant si llavors, el nom popular d'aquest carrer figuerenc no tindria un doble motiu per anomenar-se d'aquesta manera: la direcció a la vila del golf i les roses d'en Pepito. Tot-hom sap a Figueres que aquest home, juntament amb en Joaquim Cusi i Fortunet i en Marian Pujulà, va ser un dels promotors del Parc Bosc. Jo crec que, en realitat, ell degué ser el tècnic jardiner. En Josep Pitxot i Gironès havia estat, en realitat, un home de lleis. Havia tingut un bufet a Barcelona i havia exercit com a advocat i procurador. Però un dia es va cansar de totes aquestes activitats, les va deixar i se'n va anar a Figueres per a lliurar-se de ple a la jardineria que, pel que sembla, era la seva vocació i la seva passió veritable. Quan va morir, tenia una ^{vila} més de cinquanta anys.

.- A la casa de Cadaqués - em conta l'Anna Maria Dalí - hi havia hagut un umbracle, que donava a la banda de la platja de Sa Conca i estava ple de plantes i flors de les espècies i varietats més belles i més rares. Per aquell temps, a Sa Conca, hi tenien uns cignes. Jo em recordo d'haver-hi anat de menuda, per la gran amistat que hi havia entre les nostres famílies, a veure tot allò. Allà s'hi feia música - a la casa hi havia una sala de música amb un piano de cua de gran qualitat - s'hi reunien artistes i s'hi assajava cant, però tot es feia a un nivell de gran categoria.

En Ramon - o en Ramonet, com era anomenat familiarment - era el segon dels germans i va orientar la seva vocació cap a la pintura. Solia residir normalment a París. A Barcelona, juntament amb el pintor Nonell i l'escriptor Juli Vallmitjana, havíem format part d'un grup que en deien "La Colla de Sant Martí". Va fer una amistat llarga i ferma amb ~~XXXXXX~~ Pablo Ruiz Picasso i va conviure amb ell períodes molt importants de la seva vida artística. Quan en Ramonet anava a la casa pairal de Cadaqués, no hi anava gairebé mai sol. Quasi sempre hi anava amb algun dels seus amics artistes, que solien ser acollits d'una manera molt cordial.

.- Aquesta casa de Cadaqués - recorda Anna Maria Dalí, testimoni d'altres èpoques - havia rebut les visites de Santiago Rusiñol, de Picasso i d'altres artistes, que venien a passar-hi tongades més o menys llargues. Era allò que se'n diu un niu

(1)

(8 bis)

Una vegada en Ramonet va guanyar un tercer premi en un concurs de pintura celebrat a Barcelona i el quadre premiat va quedar de propietat de la municipalitat barcelonina. Aquest quadre que, per les refrències que entinc, representa una escena de mercat, va ser endreçat als sòtans del Museu i suposo que encara hi deu romandre, no sé pas en quin estat, sense que mai més ningú no l'hagi pogut veure exposat públicament

d'artistes. I és que en Ramonet tenia molts amics pintors a París i se'ls emportava a Cadaqués, on es va constituir un centre artístic bastant notable. Picasso hi havia vingut tot primer juntament amb André Derain i s'havien hostatjat a l'hostal de Ca la Lídia. Després va tornar amb una seva amiga que es deia Fernande - cal pensar que devia ser la Fernande Olivier -, que anava abillada amb unes faldilles molt estretes i que va ser molt criticada per la gent del poble. Estavem hostatjats a Ca la Lídia i anaven força sovint a la casa dels Pitxot a passar-hi l'estona.

En Ramon és possiblement un dels artistes desconeguts que ens queden encara, ja que la seva obra es troba molt escampada per Europa. ⁽¹⁾ Les poques coses seves que he pogut veure, però, són d'una gran qualitat, segons el meu modest criteri. Valdria la pena d'inten-
~~tar~~ aplegar un cert volum de la seva obra per a fer-ne una exposició i aconseguir que li fos retut l'homenatge i li fos atorgat el reconeixement públic que sense cap mena de dubte es deu merèixer. Va morir l'any 1924 i les seves despulles reposen al cementiri parisenc

La Maria era la que, per edat, venia després d'en Ramon. Es va casar amb el mestre Joan Gay, un músic eminent que havia estat un dels fundadors de la Institució Catalana de Música i que va descobrir en la seva muller unes dots vocals sorprenents. Va fer que desenvolupés aquestes dots mitjançant una educació acurada i actuacions progressives. El re-

sultat va ser que la Maria va acabar per convertir-se en una de les primeres figures mundials del ~~im~~ "bel canto". En Ramon i l'Antoni, quan fan esment d'ella, parlen de la tia "Nini". Va haver-hi un temps que el nom de la cantant Maria Gay era conegut i admirat pels públics més selectes d'arreu del món. Des del Teatre de l'Òpera de Moscú fins al Metropolitan Opera House de Nova York, els ~~més~~ coliseus operístics de més anomenada varen sentir la commoció ~~permanente~~ de ~~l'entusiasme~~ l'entusiasme i els aplaudiments provocats pels seus triomfs i sobretot per les seves interpretacions de la ~~l'~~ "Carmen" de Bizet.

En un cert moment de la seva carrera artística, sembla que varen sorgir unes desavinences entre ella i el seu marit, que varen provocar la seva separació. Al cap d'un temps, la diva va ajuntar-se amb un home de negocis italià anomenat Giovanni Zenatello, oriünd de Verona. Aquest home es veu que també estava dotat d'unes certes qualitats vocals, encara que no podien comparar-se ni de molt lluny amb les de Maria Gay. El cas és que ella es va entossudir que es dediqués també a cantar òpera. I en Zenatello esdevingué cantant, per bé que sempre quedava molt per sota del nivell de Maria. Això feia que, malgrat les seves moltes actuacions com a oponent masculí de Maria, el públic es resistís a acceptar-lo. I això era quelcom que posava frenètica a la diva. Ella volia, tant sí com no, que el públic acceptés a Zenatello i l'aplaudís. I heus aquí que hi ha

una anècdota, segons la qual una vegada Maria Gay havia assolit un triomf clamorós al nostre Gran Teatre del Liceu amb una de les seves interpretacions de Carmen. La tempesta d'aplaudiments que havia esclatat entre el públic era de follia. La gent picava de mans, aplaudia, vitorejava i no es cansava. Maria Gay sortia a l'escenari, saludava, tornava a sortir, tornava a saludar, semblava que no s'havia d'acabar mai. I llavors li vingué l'acudit d'aprofitar aquell entusiasme delirant perquè en Zenatello, que havia actuat com a parella seva, en pogués participar. El va agafar d'una mà i el va fer sortir amb ella a l'escenari. Però tan bon punt el públic s'adonà de la presència de Zenatello, els aplaudiments varen parar com per art de màgia i es va produir un silenci anguniós. Diuen que llavors la cantant, despitada per aquella actitud del públic, s'hi va encarar, va fer una botifarra com un temple i se'n va anar cap al seu camerino.

Més endavant, quan hagué decidit abandonar la seva activitat com a cantant després d'haver arribat al cim de la seva carrera, va instal·lar-se a Nove York, on es posà a donar classes de cant. D'entre els seus deixebles en varen sortir figures notables, que després varen assolir la celebritat en el món del cinema, tals com Grace Moore, Lily Pons i tantes d'altres. Quan esdevingué la nostra guerra civil, el seu

germà Ricard, pare d'en Ramon i l'Antoni, estava instal·lat a Perpinyà amb la seva família i la seva casa es va convertir en un refugi, on trobaven acolliment hospitalari molts fugitius, primer d'un bàndol i després de l'altre, de les barbaritats i de les revenges ~~propies~~ pròpies de l'enfrontament fratricida. El fet d'acollir i haver d'alimentar tanta gent feia que, malgrat les bones disponibilitats de Ricard Pitxot en ~~aquells~~ aquells moments, de vegades la ballés una mica magra. Bé. Doncs Maria Gay, que estava assabentada de la tasca humanitària i nobilíssima que realitzava el seu germà i dels maldecaps que passava en alguns moments, havia agafat unes classes de cant que donava a unes senyores americanes milionàries i capricioses, se les feia pagar a un preu ^{exorbitant} que feia venir rodament de cap i feia tramesa del producte íntegre d'aquest recapte al seu germà. Aquestes trameses queien damunt de la casa perpinyanesa dels Pitxot amb el mateix efecte refrescant de la rosada del matí.

La germana que ve després de la Maria és la Mercè, la tia "Nené" o la tia "Mercedes", com l'esmenten en Ramon i l'Antoni, potser pels llargs anys que va passar a Madrid. Segons ens diu Palau i Fabre, es veu que al pis que hi havia damunt del que havien habitat els Pitxot al carrer de Montcada de Barcelona, abans d'anar-se'n a l'Empordà, hi havia hagut estatjat Eduard Marquina, que més tard adquiriria celebritat per la seva producció poètica i dramàtica en llengua castellana. Allí degué començar la

coneixença, si res més no, que més tard es transformaria en festeig i finalment acabaria en casament. Sí. Eduard Marquina i Mercè Pitxot es varen casar. Eduard Marquina va passar a ser un membre més d'aquesta família excepcional en aquella època daurada que la casa de Cadaqués era concorreguda, a més de les personalitats que ja he anomenat, pels músics Claude Aquiles Debussy, Jacques Thibault, Pau Casals, Andrés Segovia, i tantes altres celebritats en el conreu d'arts diverses.

Ara potser caldrà que reuli una mica per esclarir algunes coses que no he dit abans. L'àvia Antònia Gironès degué ser una dona d'aquelles que no n'hi ha. Es veu que algun sisè sentit li degué fer endevinar o pressentir quelcom entorn de la vocació futura dels seus fills. El cas és que un dia els va agafar i se'ls va emportar a París. En Ramonet ja feia un temps que hi estava instal·lat. Hi varen romandre dotze anys, fins que les arrels quedessin ben arripades i nodrides per als fruits que aquells plançons humans haurien de produir. En Lluís i en Ricard, els passos dels quals s'adreçaven pels viaranys de la música, varen començar a posar-se sota la guia sàvia d'uns bons orientadors: Jacques Thibault, Pau Casals. En Lluís va sortir violonista, en Ricard violoncelista. De retorn a la terra, s'ajunten amb el pianista Eladi Costa i formen el "Trio Hispania". Tot seguit emprenen una sèrie de gires musicals amb concerts a punts diferents del país i de l'estranger. Arreu l'èxit els somriu.

En alguns intervals entre una "tourn e" i una altra, els paratges incomparables de la finca familiar de Cadaqu es ressonen amb els acords harm onics dels seus assaigs, de la mateixa manera que, en altres moments els tornaveus transmeten les vocalitzacions i els pinyols de Maria Gay tot assajant alguna de les seves  ries. Aix  em fa pensar en quelcom que m'esdevingué durant els meus temps d'estudiant universitari. Jo, que sempre he estat força tafaer, solia ficar-me per tots els racons que podia de la Universitat barcelonina. Un dia vaig enfilem-me per unes escales del pati de Ciències i no vaig parar en el meu afany exploratori fins que vaig arribar a dalt de tot,  s a dir, a les golfes. All  dalt vaig sentir-me sorpres per una veu meravellosa, dolcíssima, que no sabia pas d'on podia sortir. Per un moment vaig pensar que no es tract s d'algun  ngel que s'hagués escapat del cel i no sapigués trobar el camí de tornada. Més tard vaig saber que es tractava d'una noieteta, filla d'un bidell, que amb el pas del temps arribaria a fer-se famosa dins del món de l'òpera amb el nom de Victoria de los Angeles.

Bé. Al cap d'un temps, Eladi Costa deixa el "Trio Hispania" i el seu lloc és ocupat pel pianista figuerenc Lluís Bonaterra i Gras. Amb aquest component novell el Trio Hispania continua la seva trajectòria triomfal. En totes les seves actuacions es presenten amb una elegància impecable.

.- Tots eren "guapíssims", tots molt macos. - són paraules de l'Anna Maria Dalí, que havia estat testimoni d'aquella època - A més d'intel·ligents i artistes, erem macos. En Lluís i en Ricard. Sobretot en Lluís. Era fantàstic, un tipus fantàstic, simpatiquíssim, alt, ben plantat, era extraordinari. I també eren uns grans sebyors, amb un posat i una distinció difícils d'igualar. Tot això, afegit a l'art que tenien en tocar els seus instruments respectius, feia que aconseguissin ~~un gran èxit~~ guanyar-se fàcilment els seus auditoris, que corresponien fervorosament a l'excel·lència de les seves actuacions.

A la casa de Cadaqués, que té un cert caràcter de museu familiar, encara hi ha penjats alguns instruments de corda, violins i violoncels, que semblen adolts com d'una mena d'enyorança per unes mans que, en altres temps, varen saber arrencar-ne acords magistrals i sensitius. Jo mateix encara recordo vagament la figura imponent de Ricard Pitxot, abraçat al seu violoncel, amb la seva cabellera grisa, abundosa i esborrifada, com si la tramuntana hi toqués constantment, en algun recital fugaç que havia fet a Figueres i, poc abans de morir, al pati de la casa de Cadaqués, envoltat de la seva fillada amb un aire intens de patriarca, en el que podia ser pressentida la dignitat grandiosa i atàvica del cappare de tribu gitana.

No fa gaire que va morir a Madrid, a l'edat de 93 anys, Mercè, la vídua del poeta Eduard Marquina.

.- Ara, amb la mort de la tia "Mercedes" - m'ha dit en Ramon - jo he passat a ser el més vell de la família. Tota la generació anterior ha quedat ja extingida.

Una generació, certament, notabilíssima. I consti que en Ramon, malgrat tot això que diu, en té per una mica encara d'arribar als seixanta i, de vell, no en té pas res. Tant ell com el seu germà, ~~me~~ Antoni varem venir al món a la ciutat de Figueres, varem obrir els ulls a la llum del cel de l'Empordà i varem ser bressolats per la tramuntana.

Jo recordo haver coincidit amb en Ramon, poc després d'haver-se acabat la nostra guerra, a les aules de l'Institut de Figueres mentre intentàvem recuperar el ritme dels nostres estudis i acabar d'una vegada el batxillerat. M'ha quedat molt viu a la memòria un fet. I és que, algunes estones d'hores d'estudi en les quals ens trobàvem desvagats, en Ramon solia entretenir-se amb un llapis de punta refiledíssim a fer els retrats d'alguns companys que tenia prop d'ell i li sortien amb una semblança tan perfecta, que tots quedàvem meravellats d'aquella seva traça. Indubtablement ja començava llavors a descloure-se-li una vocació ^{posterior} ~~indefinida~~ de retratista, que l'ha portat en els darrers temps a pintar els retrats de nombroses personalitats de la vida pública barcelonina.

Em vaig quedar força sorprès el dia que en Ramon em va dir que, en matèria de pintura, era pràcticament autodidacta, per bé que això no va pas ser obstacle perquè durant un temps hagués exercit l'ensenyament com a professor de l'Escola ~~de~~ Superior de Belles Arts

de Sant Jordi a Barcelona. Es veu que durant els tres anys que va durar la guerra civil va tenir un primer contacte a Perpinyà, on llavors estava instal·lada la seva família, amb el dibuixant Ferran Gallicó, que va començar a ensinistrar-lo en aquest art. També a Perpinyà, va tenir l'avinentesa més tard de conèixer-hi el notable pintor olotí Josep Pujol, del qual va rebre també molt bons consells i orientacions. Llavors, està clar, en Ramon era encara pràcticament una criatura gairebé, però la seva afició i la seva curiositat eren tan grans, que entre l'ambient altament propici que es respirava a casa seva i l'atenció i l'assiduitat que posava en la pràctica continuada amb els pinzells i els colors, varen fer que les seves aptituds es desenvolupessin en gran manera.

Després que s'hagué acabat el conflicte bèl·lic a la nostra terra, unes estades successives a Figueres, a Madrid i a San Sebastián varen ajudar-lo en el coneixement de ~~seus~~ nous ambients i en l'enriquiment de la seva personalitat humana i artística. Va fer la seva primera exposició a la Pinacoteca de Barcelona. Ni ell mateix es recorda amb exactitud l'any d'aquest esdeveniment. Després en va fer d'altres a Madrid -una d'elles va ser al Círculo de Bellas Artes -, a Bilbao i també a Barcelona. Fa més de deu anys que va començar a projectar-se cap a l'altra banda de l'Atlàntic amb unes exposicions a la Trosby Gallery de Palm Beach i a la Mueller Gallery de Miami, a l'estat

de Florida. La gran qualitat de la seva pintura va cridar l'atenció dels entesos nord-americans i no va trigar gaire en ser sol·licitat per la Hammer Gallery, una de les sales d'art més importants de Nova York. Ja fa alguns anys que té un compromís amb aquesta galeria de fer-hi una exposició cada dos anys. Hi ha una circumstància molt curiosa, a l'ensem que molt indicativa, i és que, d'ençà ja fa uns quants anys, cada exposició que fa en Ramon Pitxot es clou havent-se venut absolutament tots els quadres exposats. Aquest any mateix, sense anar més lluny, en Ramon ha volgut fer una exposició a la Sala Parés de Barcelona, on feia molts anys que no havia exposat i per a donar constància de la seva presència en el món artístic català. Doncs bé. No ha quedat ni un quadre sense vendre. No és pas estrany que la seva obra es cotitzi fortament en els mercats artístics internacionals. Cada dos anys, doncs, en Ramon agafa l'avió i se'n vola cap a Nova York a fi i efecte d'estar present en la inauguració i el desenvolupament de la seva exposició. És allò que diem per aquí: "Qui cara veu, cara honra". En aquests viatges sol acompanyar-lo la seva muller Anni Sagi, filla d'aquell famós ^{Extrem esquerra Emili Sagi-Barba} jugador del Barça i néta de l'escriptor Juli Vallmitjana. De vegades aprofiten aquesta avinentesa per anar a donar un volt per Miami i conrear antigues amistats. En Ramon és un enamorat de la guitarra. Li agrada molt tocar-la i, fins i tot, assisteix a classes amb un professor que l'ajuda a perfeccionar-s'hi. ■■■ De la mateixa manera que hom parla del violí d'Ingress, hom po-

dria parlar de la guitarra d'en Ramon Pitxot. Doncs bé. En una de les seves anades a Miami, juntament amb la seva muller, varen ser convidats a una "garden party" i, en el transcurs d'aquella festa, es veu que algú va comentar les afeccions guitarrístiques d'en Ramon. El resultat va ser que va sortir una guitarra de no sé on, la varen posar a les mans d'en Ramon i, tant sí com no, li varen demanar que toqués alguna peça. En Ramon, que és un home amb un gran sentit de la cortesia, va comprendre que no s'hi podia negar i va complaure aquells amics. L'endemà, als diaris de la capital de l'estat de Florida varen publicar a la seva pàgina social una nota que deia: "El gran guitarrista espanyol Ramón Pichot, que además pinta, dio anoche un interesante recital en la fiesta ofrecida a sus amistades por los señores... etc., etc.". ¿Serà un fet que algun dia poguem veure a Figueres una exposició de pintures d'en Ramon Pichot? La circumstància de que sigui tan preada la seva obra pictòrica i tan buscada en el nostre continent, a més del seu compromís amb la galeria neiorquina, tot plegat fa difícil l'aplegament d'un conjunt d'obra adient per a realitzar tan sols una exposició entre nosaltres. Ara bé, jo em penso, més ben dit, n'estic segur, que si el Museu de l'Empordà li demanés algun quadre per a penjar-lo en lloc distingit en alguna de les seves sales, no es faria pas pregar gens. Perquè cal dir que el Museu de l'Empordà està en deute encara amb alguns pin-

tors i artistes empordanesos realment importants.

L'Antoni Pitxot, el germà petit, ha estat també un pintor pràcticament no gaire conegut a la nostra terra, ~~potser perquè~~ potser perquè la seva obra ha estat absorbida d'una manera gairebé exclusiva per una institució italiana dedicada a les qüestions de la comunicació humana i anomenada Fondazione Dalle Molle, que té la seva seu a la Villa Barbariga de San Pietro di Stra, situada a la vora del riu Brenta, entre les ciutats de Pàdua i Venècia. D'ençà que va ser inaugurat a Figueres el Museu Dalí, algunes obres d'Antoni Pitxot hi figuren d'una manera gairebé permanent per una concessió especialíssima de la fundació esmentada. Això ha fet que la seva obra ja no fos tan desconeguda per als figuerencs i per al públic tan nombrós que ha visitat aquest museu. Dona la impressió que Salvador Dalí, malgrat totes les seves tarambanades, no ha oblidat els vincles profunds existents entre la família dels Pitxot i la seva. L'Antoni, per altar banda, és un home fidel a l'amistat, com ho han estat tots els de casa seva, i sempre ha estat i està a punt per a fer costat a Salvador Dalí. L'Antoni va ser dels pocs catalans o empordanesos, potser l'únic, que va assistir a París a ~~l'acte d'ingrés~~ l'acte d'ingrés de Salvador a l'Acadèmia de Belles Arts francesa.

L'Antoni Pitxot té la seva estada fixa a Cadaqués i és cosa rara que se'n mogui. Jo li posaria un títol o renom que em sembla que ja es té ben guanyat: "L'Ermità d'Es Sor-

tell". Si alguna vegada se'n va, és per anar a Figueres, a Barcelona o a Itàlia. Però són marxés breus, escapades esporàdiques de les quals retorna de seguida que pot. Sembla com si, quan és fora de Cadaqués, el punxessin, com si no s'hi sentís a pler. Per això retorna tan de pressa com pot a la casa i a l'estudi d'Es Sortell, damunt de Sa Conca. És allí on deixa lliscar la seva vida i el seu art.

No cal pas estranyar que l'Antoni portés encastat també en el fons de les racoades del seu ésser el germen artístic i temperamental propi de la família. I és curiós que, després de tants anys, encara li escaigués l'avinentesa de poder arribar a rebre ~~una gran oportunitat de continuar la seva formació artística a San Sebastián les lliçons del senyor Joan Núñez,~~ a San Sebastián les lliçons del senyor Joan Núñez, aquell mateix mestre que havien tingut en Salvador Dalí, en Ramon Reig i altres artistes rellevants de la generació anterior. De Joan Núñez, pintor, gravador i sobretot mestre de pintors i dibuixants en el sentit més ampli de la paraula, del qual hom pot dir que no va arribar a conèixer la celebritat a nivell personal, sí que hom pot afirmar de ple que ha sabut assolir-la per conducte d'alguns dels seus deixebles eminents, que s'han enorgullit en proclamar als quatre vents tot allò que deuen a les ensenyances que n'havien rebut a l'Institut de Figueres quan feien el batxillerat. Trobo, per la meua part, que la figura mig desapercebuda d'aquest mestre tan humil, però tan eficient, potser no ha estat tractada amb tot l'honor i

l'acurament que es mereixeria. Valdria la pena d'estudiar la seva figura i d'emprendre una recerca de dades biogràfiques i professionals que ajudessin a la gent de les nostres terres a formar-se una idea, el més exacta possible, entorn de qui era aquest home, com era i què va fer. I que, d'aquesta manera es fes justícia a la seva memòria.

L'Antoni Pitxot, així que hagué adquirit els coneixements bàsics que havia de menester per a la seva dedicació a les arts plàstiques, va fer alguna exposició a San Sebastián, molt jovenívola encara, però en les seves natures mortes ja hi esclafien els colors amb una embriaguesa exultant. Va passar una època d'una certa desorientació, va estar un temps a Barcelona i no va acabar de trobar el centre de gravetat precís per al seu equilibri interior fins que hagué anat a raure a Cadaqués. Cadaqués. Aquí és on l'Antoni Pitxot troba la deu genuina de la seva pintura i es converteix en l'interpret del món pedregós de Cadaqués. Aquestes pedres, aquests quers cadaquesencs, ja ho diu el mateix nom de la vila, "Cap de quers", que tant abunden per les cales i els terraplans, pels guals i les clotades, coberts de molsa, de líquen, algues o plantes submarines, que el contacte amb els sol, l'aire i el vent ha dotat d'unes varietats cromàtiques engrescadores, tot això ho fa servir per a estructurar amb una estètica nova la iconografia d'una cosmogonia inèdita, en la qual la matèria pètria assoleix la categoria d'un somni ennoblit per la vitalització de la geologia inerta. Dels quers

de Cadaqués és possible que les seves pintures en reflecteixin cavalcades al·lucimants pels espeis siderals , flanquejades per puntes erèctils de xiprer, paisatges mai no vistos, més imaginats que no pas reals, figures minerals i fredes, per bé que només en una aparença externa, nuvolades sòlides, vegetals ~~herbes~~ fòssils, vents estranys, cone-guts i perillosos, per bé que desitjables. És tot un impuls difícil de contenir i d'atu-rar tot allò que es va desencadenant en la tasca d'aquest artista, atent sempre al bati-cor d'aquesta terra compacta i escombrada per la tramuntana, que ell va trepitjant cada dia per a sublimitzar-la amb una expressió plàstica magníficent. Aquestes pintures dels quers de Cadaqués figuraran des del proper 18 de desembre exposades al Centre Georges Pompidou de Paris, al costat de les pintures de Pablo Picasso i Salvador Dalí. Ara per ara, Antoni Pitxot és el representant més jove d'aquesta nissaga artística tan eminent transplantada del carrer barceloní de Montcada ~~XX~~ a la península d'Es Sortell de Cada-qués, en ple Empordà i a l'abast total de la tramuntana. Cal dir, però, que tant en Ra-mon com l'Antoni han criat rebrols, que van empenyent tot darrera. I la veritat és que no hi ha ningú que pugui dir allò que manca perquè sigui escrit el capítol darrer d'a-questa història familiar tan brillant.

===== **JOAN GUILLAMET**

Jo voldria dir, per a cloure aquest parlament, que gairebé a pertot arreu & els pobles, viles i ciutats tenen carrers i places que honoren els noms dels seus fills il.lustres, ja siguin naturals o adoptius. A Figueres, com a molts d'altres indrets, en tenim una colla. Una cosa, però, que ja no és tan freqüent és que aquest mèrit, en comptes de ser patrimoni exclusiu d'una sola persona, ho sigui de tota una família. Tota la fillada de Ramon Pitxot i d'Antònia Gironès, un per un i tots plegats, han estat il.lustres. I també ho són els nés. Varen venir a establir-se a l'Empordà i a viure a Figueres, com acabem de veure. Em sembla que seria un punt positiu per a Figueres trobar algun vial o espai lliure de la ciutat on s'hi pogués plantificar una plaça que digués: "Carrer dels Pitxot" o "Plaça dels Pitxot". És una suggerència que llanço perquè sigui recollida allà on calgui. Res més i moltes gràcies.